

TRIAL
International

Sankcionisanje

NEGIRANJA

GENOCIDA

u Evropi

2 0 2 2 . - 2 0 2 5 .

1. Evropski sud za ljudska prava (ESLJP)	4
2. Belgija	6
3. Nizozemska	8
4. Češka Republika	10
5. Francuska	11

Uz podršku:

British Embassy
Sarajevo

*Izradu publikacije podržala je Vlada Ujedinjenog Kraljevstva.
Stajališta iznesena u publikaciji ne predstavljaju nužno
stavove Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.*

Od kada je 2022. godine objavljen izvještaj TRIAL Internationala o slučajevima negiranja ratnih zločina na međunarodnom nivou,¹ nekoliko evropskih zemalja suprotstavilo se negiranju genocida kroz sudske sporove i krivične postupke. Lista predmeta o kojima je ovdje riječ nije iscrpna iz razloga povjerljivosti i nedostatka pristupa nekim spisima. Međutim, ovi predmeti predstavljaju značajan skup primjera negiranja genocida u različitim oblicima, kao i pravnih posljedica u različitim državnim sistemima. Cilj dokumenta je da predstavi razvoj sudske prakse u krivičnom gonjenju slučajeva negiranja genocida i drugih ratnih zločina i da ponudi presjek predmeta kojim se pravosuđe Bosne i Hercegovine može koristiti prilikom primjene odredbi člana 145a Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine.

¹ Dejan Lučka, Negiranje, glorifikovanje i odobravanje ratnih zločina u svjetlu prakse sudova i međunarodnih mehanizama za zaštitu ljudskih prava, decembar 2022, <https://trial.ba/wp-content/uploads/2023/04/Negiranje-ratnih-zlocina-publika.pdf>

Evropski sud za ljudska prava (ESLJP)

1. Evropski sud za ljudska prava (ESLJP) u odluci iz 2024. godine u predmetu „Zăicescu and Fălticineanu protiv Rumunije“ utvrdio je da je i *sama* rumunska vlada učestvovala u radnjama koje predstavljaju negiranje holokausta. Sud je jednoglasno presudio da je Rumunija prekršila član 8 u vezi s članom 14 Konvencije kada je oslobodila dva visokorangirana vojna zvaničnika koja su prethodno osuđena za ratne zločine i zločine protiv čovječnosti povezane s holokaustom. Oslobođajuća presuda uslijedila je nakon vanrednog žalbenog postupka o kojem nisu bile obaviještene ni žrtve holokausta ni opšta javnost. Ovim predmetom potcrtana je fleksibilnost i spremnost Suda da se pozabavi negiranjem genocida te da ode dalje od tradicionalne “negatorske izjave” kako bi pokazao kako različiti oblici državnog djelovanja (ili nedjelovanja) mogu naštetiti dostojanstvu ranjive populacije, čime se krši član 8 Evropske konvencije. Ovaj pristup otvara put novim tumačenjima negiranja i ističe ulogu države u perpetuiranju ili u kažnjavanju takvog negiranja.

Dati predmet neočekivan je primjer negacionizma koji je prvenstveno zasnovan na kršenju procesnih prava žrtava, a ne na tipičnim negatorskim tvrdnjama. Usprkos tome, Sud je primijenio mnoge principe iz svoje prethodne sudske prakse koja se odnosi na negiranje, čime je pokazao fleksibilan pristup definiranju negiranja genocida. Sud je prethodno proširio tumačenje pojma "privatni život" iz člana 8 Konvencije naglašavajući da on obuhvata lični integritet na koji mogu uticati javne interakcije (Behar i Gutman protiv Bugarske). Stoga član 8 štiti fizički i društveni identitet pojedinca, lični razvoj i međuljudske odnose (Denisov protiv Ukrajine). Sud je naveo da se ***predmetni slučaj nije odnosio na javno izražavanje mišljenja kojima se negira postojanje holokausta ili negativno stereotipiziraju preživjeli holokausta, ali je ipak utvrdio da se principi razrađeni u ovoj oblasti sudske prakse mogu koristiti kao referenca i u ovom predmetu***, koji se prvenstveno bavi procesnim pitanjima.

Belgija

2. U Belgiji je u martu 2024. godine desničarski politički lider Dries Van Langenhove osuđen za "podsticanje nasilja i negiranje holokausta".² Sud je obrazložio da su Van Langenhoveove izjave u javnom prostoru, na Facebooku i u Discord grupi, bile "motivirane rasizmom i ksenofobijom", a širenje negatorskih i rasističkih poruka bio je "glavni cilj" Facebook grupe kako bi se flamanska omladina osvijestila o svom navodno čistom flamanskom identitetu.³ Nadalje, u novembru 2023. godine izvještavano je o istrazi protiv pet belgijskih vojnika zbog djela koja uključuju negiranje holokausta, veličanje nacističkih ideologija i širenje govora mržnje.⁴ Suspendirani vojnici suočavaju se s ozbiljnim disciplinskim mjerama, koje uključuju i potencijalno isključenje iz vojske zbog komunikacije putem raznih digitalnih platformi kao što su Messenger, Telegram, WhatsApp, pa čak i *dark web*, u *chatovima* pod nazivom "Auschwitz" i "Hitler nije ništa

2 Camille Gijs & Laurens Cerulus, Belgium's far-right prodigy gets prison term for inciting violence POLITICO (2024), <https://www.politico.eu/article/belgium-far-right-prodigy-dries-van-langenhove-prison-term-incite-violence-deny-holocaust/>.

3 Prvostepeni sud, Istočna Flandrija, Odjel Ghent (12. marta 2024), odluka https://www.tribunaux-rechtbanken.be/sites/default/files/media/reatpi/oost-vlaanderen/gent/files/vonnis-sv-12032024_0.pdf

4 The Brussels Times, Five Belgian soldiers under investigation for Holocaust denial and xenophobia The Brussels Times (2023), <https://www.brusselstimes.com/818391/five-belgian-soldiers-under-investigation-for-holocaust-denial-and-xenophobia>.

loše učinio", a koja je navodno sadržavala ksenofobične, islamofobne i antisemitske izjave i nasilne videozapise. Neki su čak otišli tako daleko da su se snimali kako izvedu Hitlerov pozdrav i crtaju svastike u vojnoj kasarni.⁵

Negiranje holokausta u Belgiji je ilegalno od 1995. prema Zakonu o negacionizmu, koji je izmijenjen 1999. godine.⁶ Zakonom se predviđa zatvorska kazna od osam dana do jedne godine i novčana kazna od 26 do 5000 belgijskih franaka (približno 124 eura) za svakoga ko poriče, grubo umanjuje, opravdava ili odobrava genocid koji je počinio nacistički režim tokom Drugog svjetskog rata.

Dok je **Zakon o negacionizmu** prvobitno **usko definirao genocid tako da uključuje samo holokaust, u maju 2019. godine dodana je nova odredba u Zakon o borbi protiv rasizma iz 1981. godine.**⁷ **Ovom odredbom se kriminalizira negiranje, umanjivanje, opravdavanje ili odobravanje genocida, zločina protiv čovječnosti ili ratnih zločina koje priznaju međunarodni sudovi, poput Međunarodnog krivičnog suda u Hagu i UN-ovih tribunala.**

5 Zvika Klein, Belgium investigates five soldiers for Holocaust denial and xenophobic acts The Jerusalem Post | JPost.com (2023), <https://www.jpost.com/diaspora/antisemitism/article-776590>.

6 Zakon o suzbijanju negiranja, umanjivanja, opravdavanja ili odobravanja genocida koji je počinio njemački nacionalsocijalistički režim tokom Drugog svjetskog rata. Dostupan na: https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=1995032331&table_name=loi

7 Zakon koji teži suzbijanju određenih djela inspiriranih rasizmom ili ksenofobijom. Dostupan na: https://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&cn=1981073035&table_name=loi

Nizozemska

3. U Nizozemskoj, je u oktobru 2023. godine muškarac osuđen na dva mjeseca zatvora zbog projiciranja poruke na Muzeju kuće Ane Frank u Amsterdamu koja je "sugerirala da je dnevnik Ane Frank krivotvorina, odnosno da ga ona nije napisala".⁸ Sud je, uzimajući u obzir "važno simboličko značenje" dnevnika Ane Frank za sjećanje na holokaust, utvrdio da ta izjava predstavlja oblik negiranja holokausta koji "izaziva veliku patnju žrtvama i njihovim srodnicima".⁹ Optužen je za prinudu jer je nezakonito prisilio Fondaciju Ane Frank, Kuću Ane Frank i prolaznike da trpe uvredljive projekcije. Pored toga, optužen je i za uvrede Jevreja kao grupe i za širenje uvredljivih, diskriminatornih ili mržnjom ispunjenih izjava o Jevrejima objavom i dijeljenjem videozapisa na Telegramu i internetu. Međutim, oslobođen je ovih potonjih optužbi jer sud nije mogao utvrditi da je, direktno ili indirektno, objavio ili podijelio taj videozapis.¹⁰

8 Canadian sentenced to two months for message suggesting Anne Frank's diary was not authentic | CBC News, CBCnews (2023), <https://www.cbc.ca/news/world/anne-frank-man-jailed-for-antisemitic-statement-1.7001477>.

9 Canadian sentenced to two months for message suggesting Anne Frank's diary was not authentic | CBC News, CBCnews (2023), <https://www.cbc.ca/news/world/anne-frank-man-jailed-for-antisemitic-statement-1.7001477>.

10 Odluka Suda u Amsterdamu od 19. oktobra 2023. godine, dostupna na: <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:R-BAMS:2023:6504&showbutton=true&keyword=anne%2Bfrank%2Bhuis&idx=1>

Iako od 2006. godine postoji prijedlog da se u Nizozemskoj posebno kriminalizira negiranje holokausta i genocida, to se nije smatralo nužnim zbog postojećih zakona o govoru mržnje, a naročito članova 137c, 137d i 137e nizozemskog Krivičnog zakona.¹¹ Članom 137c kažnjavaju se kaznom zatvora do godinu dana ili novčanom kaznom javne, namjerne uvrede usmjerene na neku grupu po osnovu rase, vjere, seksualne orijentacije ili invaliditeta. Član 137d odnosi se na izazivanje mržnje, što je primjenjivo u nekim slučajevima negiranja holokausta. Članom 137e kažnjavaju se kaznom zatvora do šest mjeseci ili novčanom kaznom oni koji javno iznose uvredljive izjave ili potiču na mržnju, diskriminaciju ili nasilje protiv određene grupe, odnosno koji distribuiraju takav materijal. **To uključuje i izražavanje negiranja holokausta na internetu.** Ovi članovi obuhvataju negiranje holokausta pod kategorijom uvreda usmjerenih na grupu. Međutim, neki sudovi su odstupili od ovog tumačenja tvrdeći da negiranje historijskih činjenica samo po sebi nužno ne vrijeda datu grupu.¹²

Zbog ovih nedosljednosti Evropska komisija je pokrenula postupak za utvrđivanje povrede prava protiv Nizozemske zbog nepotpune provedbe Okvirne odluke iz 2008. o suzbijanju određenih oblika i načina izražavanja rasizma i ksenofobije kaznenopravnim sredstvima.

¹¹ Nizozemski Krivični zakon, članovi 137(c)-(e), dostupno na: https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2020-07-25#BoekTweede_TiteldeelV_Artikel137c

¹² Apelacioni sud Arnhem-Leeuwarden, odluka od 27. maja 2016. godine, dostupna na: <https://uitspraken.rechtspraak.nl/details?id=ECLI:NL:GHARL:2016:3979>

Češka Republika

4. U Češkoj Republici provedena je istraga protiv učiteljice u jednoj osnovnoj školi i optužena je nakon što su je učenici snimili kako govori da se u Kijevu “ništa ne dešava” i da “ukrajinske nacističke grupe” ubijaju Ruse u Donbasu od 2014. godine.¹³ Iako nije donesena međunarodna odluka niti je postignut konsenzus o tome da li ruska vojna akcija u Ukrajini predstavlja genocid u pravnom smislu, ona je optužena za krivično djelo negiranja, osporavanja, odobravanja ili opravdavanja genocida.¹⁴

U junu 2023. godine sud u Pragu ju je oslobodio utvrdivši da njene radnje ne predstavljaju krivično djelo, te je umjesto toga predložio ***osmomjesečnu probaciju, uz petogodišnju zabranu “pedagoškog, obrazovnog ili drugog rada s djecom”***.¹⁵

13 Kristina Cirokova, Policie Navrhla Obžalovat Učitelku za popírání války na ukrajíně Seznam Zprávy (2023), <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-kauzy-policie-navrhla-obzalovat-ucitelku-za-popirani-valky-na-ukrajine-228506>.

14 Rob Cameron, Czech teacher on trial over Ukraine War Misinformation BBC News (2023), <https://www.bbc.com/news/world-europe-65413458>.

15 Anna Fodor, Court acquits teacher accused of denying war crimes in Ukraine Radio Prague International (2023), <https://english.radio.cz/court-acquits-teacher-accused-denying-war-crimes-ukraine-8786733>.

Francuska

5. U Francuskoj je pokrenut pravni postupak protiv desničara Erica Zemmoura zbog kršenja zakona protiv negiranja holokausta kada je na televiziji iznio izjave u kojima hvali maršala Philippea Pétaina, šefa države Višijevske Francuske, režima koji je sarađivao s nacističkom Njemačkom, kao “spasitelja Jevreja”. Pariški Krivični sud i Apelacioni sud su ga u maju 2022. godine oslobodili obrazlažući da nije počinjeno krivično djelo “osporavanja zločina protiv čovječnosti” prema članu 24 bis jer “dotične izjave (...), iako potencijalno uvredljive za porodice deportiranih (...), nisu imale namjeru osporavanja ili podrivanja, čak ni marginalno, broja žrtava deportacije ili politika istrebljenja u koncentracionim logorima”. Dodaje se da Pétain nije “procesuiran za jedan ili više zločina protiv čovječnosti kako su definirani članom 6 Statuta Međunarodnog vojnog suda, priloženog Londonskom ugovoru od 8. augusta 1945. godine”.¹⁶ U septembru 2023. godine Kasacioni sud je poništio presudu po ovoj potonjoj tački obrazlažući da je

16 U prvom stavu člana 24 bis, na koji se Sud pozvao, navodi se: “Oni koji ospore, na jedan od načina navedenih u članu 23, postojanje jednog ili više zločina protiv čovječnosti kako su definirani članom 6 Statuta Međunarodnog vojnog suda, priloženog Londonskom ugovoru od 8. augusta 1945. godine, a koji su počinili članovi organizacije proglašene kriminalnom prema članu 9 navedenog Statuta ili osoba koju je za takve zločine osudio francuski ili međunarodni sud”.

“nebitno” da li je sam Pétain osuđen za jedno od krivičnih djela kako su definirana članom 6 Međunarodnog vojnog suda (a navedena u članu 24 bis francuskog krivičnog zakona), te da je dovoljno da je pojedinac “odlučio ili ih organizirao bez obzira na to da li je njihovo materijalno izvršenje, djelimično ili u potpunosti, bilo djelo trećih strana”.¹⁷

Ova odluka naišla je na različite reakcije jer neki smatraju da je sud otišao predaleko u tumačenju Zemmourovih riječi kao negiranja holokausta, a ne kao pokušaj rehabilitacije maršala Pétaina, koji je osuđen za teške zločine, ali ne i za genocid i/ili zločine protiv čovječnosti.¹⁸ Stoga je **široko tumačenje krivičnog djela negiranja koje je izvršio francuski sud omogućilo da se ono koristi kao vektor za osudu negacije putem insinuacije, dijelom zbog činjenice da član 24 bis kriminalizira “osporavanje”, a ne strogi “negacionizam”**. Ovo je ranije utvrdio Kasacioni sud, koji smatra da osporavanje spada u krivično djelo “čak i ako se iznosi u prikrivenom ili dubioznom obliku ili kroz insinaciju”¹⁹ imajući u vidu da bi uže tumačenje “u lošoj vjeri” rezultiralo “nečuvenim smanjenjem” broja potencijalnih krivičnih djela predviđenih

¹⁷ Crim., 24 March 2020, appeal no. 19-80.783

¹⁸ Nathalie Droin, “Négationnisme déguisé ou apologie implicite: une délicate frontière,” La Semaine juridique, Édition générale, 2023.

¹⁹ Cass. crim., Jan. 29, 1998, no. 98-88.200: Gas. Pal. 1998, 2, p. 87, obs. Doucet. See also, Nathalie Droin, “Négationnisme déguisé ou apologie implicite: une délicate frontière,” La Semaine juridique, Édition générale, 2023, para. 18.

i kažnjivih članom 24 bis.²⁰

Stoga **francuske sudije imaju značajnu ulogu u ispitivanju onoga što se kvalificira kao “prikriveni negacionizam” pozivajući se na “holističku” i “široku” kontekstualnu analizu primjenjivosti člana 8 Evropskog suda za ljudska prava, koja je potvrđena u predmetu „Zăicescu i Fălticineanu“.**

Francuska je predvodnica u borbi protiv negiranja holokausta od početka 1990-ih kada je donesen Gayssotov zakon kojim je takvo negiranje kriminalizirano. Ovaj zakon, koji je dopuna zakonodavstvu o slobodi štampe, usklađuje djelo negiranja s poticanjem na diskriminaciju ili mržnju.²¹ Ovim zakonom dodat član 24 bis²² u Zakon o slobodi štampe iz 1881. godine, te su usklađene kazne za djelo negiranja s kaznama za poticanje na diskriminaciju, mržnju ili nasilje na osnovu etničke pripadnosti, rase ili vjere prema članu 24. **Njime se također kriminalizira negiranje bez potrebe za dokazivanjem posljedica ili umišljaja počinioca.** Usprkos

²⁰ Cass. crim., 17. juna 1997, br. 94-85.126: JurisData br. 1997-003448; Bull. crim., br. 236; D. 1998, str. 50, bilješke J.-P. Feldman. Vidjeti i Nathalie Droin, “Négationnisme déguisé ou apologie implicite: une délicate frontière”, La Semaine juridique, Édition générale, 2023, para. 18.

²¹ Zakon br. 90-615 od 13. jula 1990. usmjeren na suzbijanje svakog rasističkog, antisemitskog ili ksenofobnog djela, dostupan na: <https://www.legifrance.gouv.fr/jorf/id/JORFTEXT000000532990>

²² Zakon od 29. jula 1881. o slobodi štampe, dostupan na: https://www.legifrance.gouv.fr/loda/article_lc/LEGIARTI000033975356/2017-01-29

kontroverzama u vezi s njegovim uticajem na slobodu govora i historijska istraživanja, zakon su podržali i Evropski sud za ljudska prava²³ i Francusko Ustavno vijeće.²⁴ Nadalje, zakon o jednakosti i državljanstvu iz 2017. godine²⁵ proširio je član 24 bis kako bi obuhvatio negiranje, umanjivanje ili trivijalizaciju drugih zločina protiv čovječnosti, genocida, ratnih zločina i zločina ropstva, sa istim kaznama.

23 European Court of Human Rights, Fact Sheet – Hate Speech, novembar 2023, https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/FS_Hate_speech_ENG#page=3

24 Francusko ustavno vijeće, Odluka br. 2015-512 QPC od 8. januara 2016. godine, dostupna na: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2016/2015512QPC.htm>

25 Zakon br. 2017-86 od 27. januara 2017. o jednakosti i državljanstvu, dostupan na: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/LEGIARTI000033938305/2017-01-29/>

O TRIAL INTERNATIONAL

TRIAL International je nevladina organizacija koja se bori protiv nekažnjivosti međunarodnih zločina i podržava žrtve u njihovoj potrazi za pravdom. Organizacija pruža pravnu pomoć, podnosi slučajeve, razvija lokalne kapacitete i zagovara agendu ljudskih prava. TRIAL International je prisutan u BiH od 2008. godine i pruža podršku žrtvama teških kršenja ljudskih prava iz rata i njihovim porodicama u potrazi za pravdom, istinom i reparacijama.

Autorice

Julia Kepczynska i Ajna Mahmić

TRIAL
International

TRIAL International - ured u BiH,
Dr. Fetaha Bećirbegovića 1b, 71 000 Sarajevo,
Bosna i Hercegovina

bh@trialinternational.org

+387 33 974 888

www.trial.ba

www.trialinternational.org